

Spiritualiteit van het Hindoeïsme

De ziel reist per poëzie

**Essay van:
Nell Notermans
Nr 0323128**

De ziel reist per poëzie

In dit essay zal ik gaan analyseren en beschrijven hoe deze reis in het Hindoeïsme verloopt. Ik wil dit doen aan de hand van de collegeaantekeningen, het boek *Nachtblauw*, ontmoetingen met Krishna, van Paul van der Velde en het boek van Kees Waayman: *Spiritualiteit, vormen en grondslagen*. In dit boek beschrijft Kees Waayman spiritualiteit als het God- menselijk betrekkingengebeuren, een verhoudingsgeheel, waarin de goddelijke en de menselijke werkelijkheid elkaar wederzijds tot gestalte brengen (Waayman blz. 423). Verder beschrijft hij het omvormingsproces. Hiervan wil ik de omvorming in gelijkvormigheid en de omvorming in liefde gebruiken.

Om de plaats van spiritualiteit in het Hindoeïsme aan te geven zal ik eerst in het algemeen iets vertellen over de gebruikte begrippen en over het wereldbeeld van het Hindoeïsme. Als tweede zal ik in het kort het doel van de reis beschrijven en als laatste de reis zelf.

Algemeen

Spiritualiteit in het Hindoeïsme.

Om de reis naar de andere wereld te beschrijven, moet eerst duidelijk zijn hoe deze spirituele reis in het Hindoeïsme ontstaan is en hoe die vorm krijgt in de Bhakti stroming.

Spiritualiteit is een woord dat in het Hindoeïsme niet voorkomt, maar spiritualiteit is natuurlijk wel aanwezig. Eigenlijk kan het hele leven als spiritueel gezien worden.

Spiritualiteit raakt de kern van het menselijk bestaan: de verhouding tot het absolute (Waayman, blz. 1). Deze spiritualiteit heeft in de verschillende religies op verschillende manieren vorm gekregen. Zelfs in één religie kunnen verschillende vormen aanwezig zijn. Binnen het Hindoeïsme is een van deze vormen de Bhakti stroming. Om deze stroming te begrijpen, moeten eerst enkele andere begrippen duidelijk zijn.

Het Hindoeïsme kent een aantal belangrijke begrippen die bepalend zijn voor deze godsdienst. Het eerste begrip is *samsara*: de mens zit vast aan een voortdurende kringloop van wedergeboortes. Deze hebben te maken met *karma*. Dit betekent dat een mens door zijn daden invloed uit kan oefenen op deze wedergeboortes. Maar het uiteindelijke doel waarnaar iedere Hindoe streeft is *moksha*. Moksha betekent verlossing of bevrijding. Bevrijding uit de cyclus van geboorte, dood en wedergeboorte.

In het Hindoeïsme bestaan verschillende wegen naar “bevrijding”, geen ervan sluit de ander uit. De drie voornaamste zijn Karma (yoga), verlossing door daden, Jnana (yoga), verlossing door kennis en Bhakti (yoga), verlossing door liefdevolle overgave.

Bhakti wordt in de Bhagavadgita, het boek van devotie, als de beste weg beschouwd. De Bhagavadgita stelt dat de individuele mens niet zo maar identiek is met de godheid, maar van haar ‘gescheiden’. Juist door middel van Bhakti (verlangende liefde tot God) probeert de mens die ‘scheiding’ met God te overbruggen. De mens die daartoe kan komen, wordt uit de kringloop bevrijd en bereikt langs deze weg de verlossing.

Bhakti stroming

Een van de vormen van Bhakti vinden we in het Krishnaïsme. Het is een devotionele en soms zelfs mystieke cultus rond de God Krishna. Een van de vormen van devotie gebeurt door poëzie, dans en theater. Door deze vormen van esthetiek wordt men deelgenoot van de mythen. Je kunt zelfs zeggen dat elke kunstvorm in het Hindoeïsme een toegangsweg is tot verlossing.

Doel van de reis

Het doel van deze reis is dus te komen tot moksha, tot verlossing. Maar hoe komt deze verlossing dan tot stand.

In de wereld van de mythen bestaat geen tijd; geboorte en dood bestaan tegelijkertijd. Tijd bestaat alleen in de wereld van de mensen, als de goden, ter vermaak, met de mensen spelen. Onze wereld is maya, is illusie. En maya is weer onderdeel van Lila, van het spel van de goden.

Een dichter is eigenlijk een ziener, een mysticus, hij kan dwars door ons heen in de tijd zien en daardoor ziet hij het Lila, het spel. Daardoor kun je dus, door naar een esthetische voorstelling te kijken of door naar een gedicht te luisteren, boven de werkelijkheid uitstijgen. Het gedicht is dan een visioen. Het appelleert aan het ware in jezelf.

Deze verlossing kan verschillende vormen aannemen, van de nabijheid van het goddelijke tot versmelting met het goddelijke. Maar deze laatste vorm wordt afgewezen. Men wil Krishna zien, niet hem zijn. Bhakta's verlangen ernaar deel te nemen aan de mythe en de nabijheid van Krishna te vinden. Toegang tot de mystieke wereld van het Lila is het doel van de meeste volgelingen van Krishna (van der Velde, blz. 179)

De reis van de ziel

Wat gebeurt er tijdens deze reis van de ziel.

Door het luisteren naar een gedicht wordt je geraakt en je reageert hierop met een bepaalde emotie. Deze emoties zijn latente emoties die worden opgewekt door verschillende prikkels. Zo'n latente emotie wordt rasa genoemd in het Hindoeïsme. Er bestaan 9 rasa's: - shringara (liefde), -vira (heldhaftigheid), - bibhatsa (walging) – raudra (woede), - hasya (humor), - bhayanaka (angst, gruwel), - karuna (mededogen), shanta (vredigheid) en adbhuta (verwondering). Zo'n ervaring van rasa kan leiden tot Maharasa, de jongere broer van moksha. Deze rasa ervaring gaat voorbij, terwijl moksha blijvend is.

Het lezen of het horen van een gedicht, brengt je bij je diepste zelf. Dit gebeurt vooral door de herhalingen in een gedicht. In het gedicht worden scènes uit het Lila verteld. Door het gedicht wordt je geraakt en je ervaart een andere wereld, een wereld die achter deze wereld ligt en die er soms doorheen schijnt.

Het doel is dus omvorming naar je ware aard. Hoe gebeurt dit.

Kees Waayman spreekt in dit verband van het Godmenselijk betrekking gebeuren, waarin de goddelijke en de menselijke werkelijkheid elkaar wederzijds tot gestalte brengen (Waayman, blz. 425). De goddelijke werkelijkheid kan religieus, theïstisch, persoonlijk of theologisch zijn, maar is in deze situatie een persoonlijk godsbeeld, namelijk Krishna. Met deze persoonlijke God heeft men een persoonlijke relatie (liefde, devotie, ontzag) (blz. 426). De menselijke werkelijkheid zou je hier kunnen zien als 'ziel'. We hebben het over de reis van de ziel. Je zou het ook de 'gevoelige ziel' kunnen noemen, zoals Waayman het noemt. "De ziel staat dikwijls parallel met het gevoelige leven dat mij intiem eigen is: de lijfelijkheid met haar emoties van liefde en opgewondenheid, angst en ontzetting enz." (blz. 436). Waayman geeft hier als voorbeeld een gedeelte uit het hooglied (5: 2-8)

*Ik sliep, maar mijn hart was wakker.
Ik hoorde mijn lief kloppen:
Doe open, mijn zuster, mijn vriendin, mijn duif, mijn mooiste.
Mijn hoofd is nat van de dauw,
mijn lokken zijn vochtig van de nachtelijke nevels.
Maar ik heb mijn kleed al uitgetrokken, moet ik mij weer aankleden?
Ik heb mijn voeten gewassen, moeten ze weer vuil worden?
Daarop stak mijn lief zijn hand door de opening van de deur.
Ik kreeg met hem te doen.
Ik stond op om de deur open te doen voor mijn lief.
Mijn handen dropen van mirre,
van mijn vingers vloeide de mirre op de handgrepen van de grendel.
Ik opende de deur voor mijn lief, maar mijn lief was weg, verdwenen.
Ik ging achter hem aan; ik zocht hem, maar ik vond hem niet;
ik riep hem, maar hij antwoordde niet.
Ik stuitte op de wachters die de stad doorkruisten.
Ze sloegen mij, verwonden mij,
ze rukten mijn sluijer af, de wachters van de stad!
Ik bezweer je, dochters van Jeruzalem, als jullie mijn lief vinden
zeg hem dan dat ik ziek ben van liefde*

Ook in het Hindoeïsme kent de liefde 2 kanten, Samyoga, het samenzijn van de geliefden, maar ook de Vijoga of Viraha: "de geliefde is alleen en lijdt door de afwezigheid van de enige die haar liefde kan geven, die de 'hitte' uit haar lichaam kan verkoelen" (van der Velde, blz. 80). Als voorbeeld een gedicht uit het Hindoeïsme.

*'Wat voor verhaal van liefdesspel zal ik vertellen?
Er komt geen enkel woord wanneer ik spreek.
Gopala is gekomen,
hij heeft zijn schoot gevuld,
hij heeft zijn wens uitgevoerd,
hij heeft de Rasa gedronken.
Sedert die dag is die schat van genoegens mijn ogen binnengedrongen,
heeft alle lichaamsdelen gevuld'.*

*'Maar nu is hij niet te zien, dwaze vrouw,
nu heeft hij je het probleem gegeven dat je zo eenzaam bent'.*

In de menselijke werkelijkheid zoekt de ziel, de ziel van de ander. Maar de ziel zoekt het meest van alles God. Ze heft zich boven zichzelf uit naar hem. (Waayman, blz. 441) In het betrekkingmoment tussen God en de mens, kan de mens zich zien als afschaduw van God. De mens is slechts een schaduw, los van zijn oorsprong (blz. 445).

In het Hindoeïsme wordt deze wereld gezien als maya, als illusie. De werkelijke (goddelijke) wereld ligt achter deze wereld.

De omvorming.

Kees Waayman noemt dit ook wel het omvormingsproces, de belangrijkste overgangen in het betrekkingen gebeuren God – mens. Hij onderscheidt 5 lagen in het omvormingsproces: 1. de omvorming van niet – zijn naar zijn in de schepping van de mens door God; 2. de omvorming van misvormd – zijn naar hervorming in de herschepping van de mens door God; 3. de gelijkvormigwording van de mens met een godmenselijk omvormingsmodel, dat binnenvoert in de goddelijke werkelijkheid; 4. de omvorming in liefde, waarbij de ziel in God wordt binnengevoerd, terwijl God zijn intrek neemt in de ziel; 5. de omvorming in heerlijkheid die ons na dit leven wacht, maar waarvan de omvorming in liefde reeds een schets bevat (blz. 453).

Van deze 5 lagen wil ik vooral de omvorming in gelijkvormigheid en de omvorming in liefde beschrijven, zoals ik die ook heb gevonden in de gedichten uit het Hindoeïsme.

Alles begint natuurlijk met het zoeken (kiezen) van een God of een manier van spiritueel – religieus leven. 'Ieder vormt zich op zijn eigen manier een voorstelling van zijn God, want zoals de bidder zelf is, zo'n beeld heeft hij ook van God' (blz. 457).

Via deze vorm probeert een mens te komen tot omvorming, tot dichter bij God komen. Dit noemt Waayman de omvorming in gelijkvormigheid.

Gelijkvormigheid, zegt Waayman duidt op een proces, waarin iemand zich het gekozen omvormingsmodel in gedrag, denken, willen, herinneren, gevoel en gerichtheid eigen maakt (blz. 461). De mens moet zich niet alleen de uiterlijke vorm eigen maken, maar daardoorheen contact maken met de goddelijke vorm die haar bezielt (blz. 463).

Dit is in het Krishnaïsme ook terug te vinden. Krishna is overal aanwezig, in alle wezens en in de hele wereld. Door je te identificeren met een van de personen uit de omgeving van Krishna, kun je dichter bij hem komen. Dichter bij Krishna, betekent dichter bij je ziel, je Atman. In het boek van Paul van der Velde staan deze verschillende rollen beschreven (blz. 73). De laagste houding is die van vreedzaamheid, zoals een asceet die ontwikkelt. Daarna de rol van dienaar van Krishna. De vrienden van Krishna, die hierna komen, kennen al meer emoties. De laatste 2 rollen zijn de meest intense rollen, de kalverliefde of moederliefde en de hoogste liefdesrollen zijn de rollen van de Gopi's , de herderinnetjes wier liefde hen compleet verbrandt (blz. 79).

Hiermee kom je dan volgens Waayman bij de omvorming in liefde. De omvorming in liefde is 'de meest verheven toestand waartoe men in dit leven komen kan' (Waayman, blz. 466).

Hierbij wordt de ziel binnengevoerd in het binnenste van de liefde van God.

In de rol van Gopi wordt de liefde en overgave gekenmerkt door een alles verbrandende passie. (van der Velde, blz. 79). Een voorbeeld hiervan is een gedicht uit het boek (blz. 79).

*“Ze is net naar de veekraal gegaan om de koeien te melken,
verdwaasd is ze teruggekomen, ze heeft de kruik uit haar handen gegooid.*

De een zegt: ‘Ze is betoverd!’.

De ander zegt: ‘Ze is haar stem kwijtgeraakt!’.

Weer een ander zegt: ‘Nee, ze is bang!’.

En weer een ander: ‘Ze is gestorven!’.

Nog weer een ander: ‘De gang van haar ogen is geroofd!’.

De schoonmoeder houdt vast aan observaties,

*Nanda probeert het door verstandig te spreken,
Toelopend brengt hij een Tilaka aan van wat voor goden hij ook maar kent en vereert.*

*De vriendinnen lachen allemaal en herkennen de verdwazing;
Ergens heeft ze de glimlach van die herder gezien,
Van die mijn van vreugde'.*

Deze verschillende rollen zijn het Lila van Krishna. Volgens Paul van der Velde, die hier Kinsley aanhaalt, dient een mens de andere natuur diep in zichzelf te ontwikkelen. Daar vindt de transformatie plaats, daar ontwikkelt zich de spelende Gopi (blz. 85). De tijd staat dan stil, je bent in de wereld van Krishna.

Na deze omvorming in liefde komt de omvorming in heerlijkheid, die volgens Kees Waayman niet in dit leven plaatsvindt. Ook in het Hindoeïsme bestaat er nog een ander stadium, maar dit stadium, de versmelting met het goddelijke, wordt afgewezen. Zoals ik al eerder schreef: je wilt Krishna zien, niet hem zijn ofwel je wilt de suiker proeven, niet de suiker zijn.

Conclusie

De belangrijkste conclusie die er naar mijn idee te trekken is, is dat het uiteindelijk doel (van de reis van de ziel) , voor iedereen de omvorming is naar je ware aard en het dichterbij God komen. Dit geldt volgens mij voor alle mensen, met welke religie dan ook. Ik heb deze omvorming, die in het boek van Kees Waayman vooral uit christelijk oogpunt is geschreven, toegepast op de devotie van Bhakti in het Hindoeïsme. De toegepaste wegen zijn anders, maar (vooral in de mystiek) de ervaring van de omvorming, is gelijk. De laatste fasen van omvorming zijn er niet voor iedereen, daarvoor moet je goed geoefend zijn, in meditatie of in dit geval in de poëzie. Het vinden of ervaren van de wereld achter deze wereld, is daarmee ook het vinden van je ware zelf.